



TİDSAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

**Türk Akademisine Eleştirel Bir Yaklaşım:
Fakir Baykurt ve *Yayla* Romanı**

**A Critical Approach to the Turkish
Academy: Fakir Baykurt and the Novel
*Yayla***

Sevim KARABELA ŞERMET*



Geliş/Submitted: 19.11.2024
Kabul/Accepted: 25.12.2024

Citation / Atıf

Karabela Şermet, S. (2024). Türk akademisine eleştirel bir yaklaşım: Fakir Baykurt ve yayla romanı. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11 (43), 179-191.

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Article Information:

Research Article

doi 10.29228/TIDSAD.79582

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.
This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, ssermet@sinop.edu.tr



TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Öz: Türk edebiyatında akademik dünyayı kurgu karakterler üzerinden konu alan eserler genellikle biyografik karakterli eserler olup sayı olarak oldukça düşüktür. Bu çalışmada Fakir Baykurt'un Yayla romanından hareketle akademik dünyaya getirdiği eleştiri ortaya konulacaktır. Köy romanları yazan ve eserlerinde şehir insanını figür olarak kullanan Fakir Baykurt Yayla adlı romanında sahneyi ve insan varlığını kısmen değiştirir. Romanda köy insanının karşısına şehirli ve isminin önünde bir ünvan taşıyan insanları koyarak ve akademiyi köye taşıyarak orijinali yakalamaya çalışır. Yayla romanı yaşlı ve bilge bir taşra insanı ile bir profesörün çatışması üzerine kuruludur. Farklı olanı keşfedip karşı karşıya getirerek başarılı bir kurguya imza atan Fakir Baykurt'un Yayla romanı her ne kadar bilinçli bir örnek olmadığı izlenimi verse de akademik romana örnek oluşturduğu söylenebilir. Kurgu karakterler aracılığıyla akademi dünyasına karşı sergilediği eleştirel yaklaşım eserin değerini artırmaktadır. Türk edebiyatında Yayla romanı köy ile akademiyi bir araya getiren, buluşturan nadir bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Fakir Baykurt, "Yayla" romanı, köy romanı, akademik roman, Türk akademisi.

Abstract: In Turkish literature, works that deal with the academic world through fictional characters are generally biographical works and are quite low in number. This study will reveal the criticism that Fakir Baykurt brought to the academic world based on his novel "Yayla". Fakir Baykurt, who writes village novels and uses city people as figures in his works, partially changes the scene and human existence in his novel "Yayla". In the novel, he tries to capture the original by placing city people and people with titles in front of their names against village people and by moving the academy to the village. The novel "Yayla" is based on the conflict between an old and wise country person and a professor. Although Fakir Baykurt's novel "Yayla", which creates a successful fiction by discovering and confronting the different, gives the impression that it is not a conscious example, it can be said that it is an example of academic novels. The critical approach he exhibits towards the academic world through fictional characters increases the value of the work. The novel "Yayla" is a rare example in Turkish literature that brings together and brings together the village and the academy.

Keywords: Fakir Baykurt, "Yayla" novel, village novel, academic novel, Turkish academy.

Giriş

Akademik/Kampüs Roman Nedir?

Batı Edebiyatlarında ve özellikle İngiliz Edebiyatında üniversite yaşamına ve akademik dünyaya odaklanan roman türüne kampüs roman veya akademik roman denilmektedir. "Bir alt kurgu türü olarak nitelenen" (Ören, 2015: 39) bu tür romanlarda genellikle başkişiler üniversitede çalışan akademik personeldir. "Savaş sonrası bir alt tür olarak" (Katip, 2021: 7) ortaya çıkan akademik/kampüs romanlarının ortaya çıkma sebebi üniversitelerdeki akademik düzeni ve kadroları eleştirmektir. Ayrıca akademik/kampüs romanlarında

yer alan karakterler genellikle kendi kişilikleriyle, içinde yaşadıkları toplumla ve iş ortamları ile sorunları olan akademisyenlerdir. “Kampüs roman, insanın yaşamından hâlâ o kadar uzakta düşünülmektedir ki pastoral ifadesinin konuya uygun olduğu ve sıradan insanların yaşamlarından uzakta kalan izole bir toplumu tasvir ettiği düşünülür.” (Ören, 2015: 42) Bu eserlerde baskıya karşı olası tepkiler geniş bir ortamda değil kontrollü bir ortamda gerçekleşmekte, akademik kadronun sosyal olaylara tepkisi tanımlanmakta ve bu yolla akademinin topluma entegrasi imkânını içinde barındırmakta, akademi topluma kapalı bir kutu olmaktan çıkmakta ve kampüs alanı artık bilinen bir yer olmaktadır. Katip’e göre (2021: 8) yansıtılanın üniversite yaşamı olması ve okuyucuların önemli bir kısmının da akademisyen olması nedeniyle kampüs edebiyatında yansıtmanın bir işlevi de vardır. Akademi ile akademi dışındaki dünyalar arasında bağlantı kurularak insanların dikkati üniversiteye yöneltilmektedir.

Ana eylemi bir üniversite kampüsünde ve çevresinde gerçekleşmekte olan akademik roman 1940’lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Ören’e göre (2015: 42) kampüs romanları; yan yana getirilen, birbirine bitişikleştirilen yaşamların varlığı, bu romanların komik ve eleştirel olduğu, mekân olarak değişmekle birlikte hepsinde akademinin ağırlıklı yer tuttuğu, bilgi üretme merkezlerinin doğrudan veya dolaylı olarak durumlarının açığa vurulduğu romanlardır. Kampüs roman, akademik roman, kolej roman, üniversite roman gibi isimler altında da anılmakla birlikte kampüs romanı terimi daha baskındır: “Üniversite romanı veya kampüs roman eleştirmenler tarafından eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.” (Ören, 2015: 41)

Kampüs romanlarının sınıflandırılması ile ilgili farklı görüşler vardır. Erbayraktar (2018)’a göre tür için birleştirici bir isim bulmak zordur. Bunun sebebi farklı yükseköğretim sistemleri ve algıları, türün genel nitelikleri ve tanımı konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasıdır.

Türk edebiyatında doğrudan akademik dünyayı kurgu karakterler üzerinden konu alan eser ve yayın sayısı oldukça düşüktür. Mevcut yayınlar ve akademik çalışmalar İngiliz edebiyatına ilişkindir. “İngiliz menşei olarak tescil edilen akademik/kampüs roman türüne Türk Edebiyatı’ndan örnek vermek kolay değildir. Çünkü bu türde değerlendirilebilecek Türkçe eser sayısı hemen hemen yoktur.” (Turan, 2021: 246) Bu durum Fakir Baykurt’un ağırlıklı olarak akademiye konu alan ve akademiye eleştirel bir bakış açısı sunan *Yayla* adlı eserini değerli kılmaktadır.

Yayla Romanı

Türk edebiyatında Fakir Baykurt’un etkin olduğu yıllar köy romanının etkin olduğu 1950-1980 yılları arasındır. Romanla ilgili dil ve çevre araştırmaları için Toroslara gidip üç hafta kalan yazarın 1976 yılında tamamladığı roman, Remzi Kitabevi tarafından 1977 yılında yayımlanır. (Karabela Şermet, 2007: 520) Söz konusu yıllar ve *Yayla* romanının yayın tarihi düşünüldüğünde daha öncesinde akademik ünvanlar, bu ünvanlar üzerinden söylemler ve akademi romanın ana eksenini oluşturmaz. Sabahattin Ali’nin *İçimizdeki Şeytanlar* (1940), Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* (1949), Adalet Ağaoğlu’nun *Ölmeye Yatmak* (1973) romanları akademik hayatı romana taşıyan eserlerdir.

Oğuz Atay’ın 1975 yılında yayımladığı *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eser doğrudan akademik dünyayı ele alan biyografik/belgesel bir romandır. *Bir Bilim Adamının Romanı*,

İstanbul Teknik Üniversitesi profesörlerinden Mustafa İnan'ın hayatını konu alan, kurmaca yönü az olan biyografik bir romandır. Roman Mustafa İnan'ın eşi arkeoloji profesörü Jale İnan'dan alınan malzeme ile ve Tübitak'ın yönlendirmesiyle yazılmıştır. Oruç'a göre Oğuz Atay'ın, sanatçı kişiliğiyle uyuşmayan didaktik, ismarlama, bir komitenin yönlendirdiği bir roman yazmasının nedenleri arasında hocasına vefa, akademik camianın içinde bulunduğu kısır döngüyü göz önüne serme fırsatı ve bunların yanında bir türlü yakasını bırakmayan ekonomik sıkıntılar sayılabilir. Bu sebeple *Bir Bilim Adamının Romanı* "biyografik ve güdümlü" (Oruç, 2006: 89) bir roman olarak sınıflandırılmıştır. *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eser biyografik roman oluşu yönü ile Fakir Baykurt'un *Yayla* romanı ile farklılık arz eder. Türk edebiyatında Fakir Baykurt öncesinde doğrudan akademik dünyayı kurgu karakterler üzerinden konu alan eserlerin sayısı olarak az olup bu eserlerin genellikle biyografik karakterli eserler olması bir devri temsil eden bir yazarın akademiye bakışını içeren *Yayla* romanını değerli kılmaktadır.

Yayla romanı, genellikle köy romanı yazan ve roman kişilerini köy insanlarından seçen Fakir Baykurt'un şehrin insanını köy ortamında kurguladığı romanlardan biridir. Yazar, yirmi yedi bölümden oluşan eseri yazabilmek, romana gerçeklik katabilmek amacı ile dil ve çevre araştırmaları yapmak, konu ile ilgili incelemelerde bulunmak, veri edinmek amacıyla Toroslar bölgesine gidip bir süre orada konaklamıştır. "Sosyolojinin ve tarih biliminin yeterince gelişmediği dönemlerde romancının önemli görevlerinden biri elbette tarihsel koşulları içinde ülke insanının kültürel, siyasi ve ekonomik dönüşümünü gerçekçi temellere dayanarak yazmaktır." (Gündüz, 2023: 513) Romanda temel çatışma, etrafındaki insanların kendine pek de güvenle yaklaşmadığı zaman zaman insani değerlerden yoksun bir profilde çizilen şehirli bir Profesör Asım Al ile yaylada yaşayan, bilgisinin kaynağı tabiat olan Çakır Hasan arasında gerçekleşir. Profesörle yayla bilgisi üzerine kurgulanan olay örgüsünde bu iki insanın etrafındaki gruplaşmalar ve insan kümeleri olaylara yön verir. Esasen Çakır Hasan yayla insanlarını, Profesör Asım Al akademiye temsil eder ve yazarın akademiye bakış açısı ikisini karşı karşıya getirmek suretiyle ortaya çıkar.

Romanda Yayla İnsanları

Romanın olay örgüsünde hem yayla insanlarının hem de yazarın sözcülüğünü üstlenen ve romanın mesajını üstünde taşıyan roman kişisi Çakır Hasan'dır. Fakir Baykurt'un romanlarında marjinal davranışlar sergileyen ve kalabalıklara aykırı tutum geliştiren roman kişilerinden olan Çakır Hasan roman sanatı içerisinde roman kişileri bağlamında ele alındığında "tip" olarak isimlendirilebilir. Fakir Baykurt özelinde düşünüldüğünde bu kişiler, romanın sonuna kadar kişilik özelliklerini değiştirmeden sürdürebilmeleri, yasalara karşı tavır almaları, yasaların varlıklı kişiler için var olduğuna inanmaları, yasalara güvenmemeleri ile ortak davranış geliştirirler. Kendi öz imkânları ile yaylada yaşam süren ve bu yaşamı devam ettirebilmek için gereken temel gereksinimlerini topraktan elde eden, bunun için de tabiatla mücadele halinde yaşayan, yaşadığı mekâna toplumsal hizmet ulaştırılmayan insanların temsilcisi olan Çakır Hasan tabiatla bütünleşik bir varlık sergiler. Geçmişe dair yaşanmışlıkları sebebiyle siyasete güveni kalmamıştır. Siyasete hizmet vermiş olmalarına rağmen hiçbir beklentilerinin karşılanmamış olması onun siyasetçilere karşı tavrını belirlemiştir. Tepkisel davranışlarla kendini gerçekleştiren bir adam olan Çakır'ın kasaba insanı ile arasına duvarlar örmesi de bu tepkisel davranışların bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Taşrayı temsil eden Çakır Hasan'ın bu davranışı taşranın "kendisini kendinden

olmayanlara kapatmış” (Şen, 2023: 331) olduğunun da ifadesi olur. Kasabaya karşı mesafeli bir duruş sergileyen kendini toplumsal yaşamın dışında tutmaya çalışan Çakır’ın tek güven duyduğu şey bilim ve bilim adamlarıdır. Roman yazarı, roman kişileri aracılığıyla amaca ulaşmak ve söyleyeceklerini söyletebilmek için yalnızca bilim adamlarına güven duyan Çakır’ın karşısına bir profesör koymak suretiyle romanı kurgular. Bu adam yalnızca profesöre güven duymaktadır. Bu durumda profesörden umduğunu bulamadığında güven duyduğu her şeyi yitirecek anlamına ulaşmak mümkündür. Yazar, yaşlı adamın güven kaybını son haddine ulaştırarak romanın temasını belirlemekte ve yönlendirmektedir.

Çakır Hasan’ın torunu Gülcan güzelliği ile ön plana çıkarılmış esasen yazarın kurban olarak seçtiği roman kişisidir. Yazar, romanın sonunda söylemlerini etkin kılmak için güzelliği dillere destan Gülcan’ı önce hasta eder ve sonra da öldürür. Gülcan’dan geriye kalan şey Hollanda’daki babaya gizlice yazıldığı izlenimi uyandırılan bir mektuptur. Gülcan’ın duygusal dünyasına inildiğinin ifadesi olarak ortaya çıkan bu mektup baba ile uzaklığını ve yalnızlığını iç dünyasına yansıtan kız ile baba arasındaki etkileşimi göstermektedir. Babasına ait bir sesin özlemi ve bunun sık gerçekleşmeyişi ile umutsuzlaşan ve yalnızlığa itilen Gülcan mektubu, duygularını tam olarak yükleyemeyeceği duygusuz bir araç olarak görür. Bununla birlikte duygusal iletişimin tek aracı olan mektuba göre Gülcan’ın en büyük hayali okumak ve Hollanda’ya gidip anası ile fotoğraf çektirmektir. Acılara dirençli, güçlü bir kadın olarak çizilen Gülcan’ın anası Zeke kocasının Hollanda’da çalışması sebebi ile çocukları ve kocasının ailesi ile yaylada yaşam süren bir kadındır. Kızının hastalığı ve yaşamını kaybetmesi ile ölüm karşısında acıya dayanıklı bir kadın yaratılmak suretiyle güçlü bir insan profili çizilir.

Yayla yaşamında Arenli Kerim Ağa da önemli bir figürdür. Siyasete güvenmeyen yalnızca Çakır Hasan olmayıp Arenli Kerim Ağa da bunlardan biridir. Bu güvensizlik hissi ile demokrat da sosyalist de olmadığı ifade edilen Kerim ağa siyasilere, memurlara, kaymakama güven duymamaktadır. O da tıpkı Çakır Hasan gibi yalnızca bilim adamlarına güvenir. Romanda bu kişi bir nesne ile belirginleşir. Elindeki dürbün o kadar kıymetlidir ki bu dürbünü kasabanın kaymakamına dahi vermez. Bununla birlikte bir bilim adamı olan kazı ekibinin başkanı profesör dürbünü istediğinde ona gönüllü olarak verir. Ancak romanın sonunda aynı sona ulaşılır. Bilim adamlarına olan güvenini tıpkı Çakır Hasan gibi o da yitirir.

Romanda Akademisyenler

Her yazım edimi yazarın tercihlerinin bir sonucu ve bu tercihlerin uyumlu bir biçimde birleşimiyle oluşur. Fakir Baykurt, üniversite ve üniversitelerde alınan eğitimi, üniversitelerin halk ile ilişkilerini yargılamak amacıyla romanda akademik ünvana sahip kişileri tercih etmiştir. Halk ile etkileşim boyutunda yargılanan bu kişiler halka veya köylüye karşı samimi bir davranış sergilemezler. Esasen halka yakın görünerek yanılgi oluşturan bu kişiler eyleme dönüldüğünde, halka hizmet sunmak söz konusu olduğunda halktan uzaklaşırlar. İktidarın imkânlarından ve nimetlerinden yalnızca kendileri faydalanıp halkın faydalanmasını yasa ve kanun kisvesi altında engellerler. Konuştukları dil, yaşam biçimleri halkla uyuşmamakla birlikte halka yakın imajı yaratarak iki yüzlü bir tavır içerisine giren bu kişiler halkla iletişimi keser ve halkla yabancılaşırlar.

Ekibiyle birlikte kazı yapmak üzere Profesör Asım Al’ın yayla yaşamına dâhil olması ile başlayan ve dramatik bir sona ulaşan olaylar zincirinde roman üç farklı akademisyen tipi

üzerinden kurgulanmakta, bir bilim adamının dünyası yargılanmaktadır. Olumsuz vurgularla ön plana çıkarılan Profesör Asım Al, tarafsız olma ilkesi ile hareket eden Doçent Ali Şirin olayın bir boyutunu, mevcut düzene karşı tavır geliştirmede öğrencilerle birlikte hareket ederek profesör ve doçentten ayrı duruş sergileyen Asistan Cemal bir başka boyutunu sergiler. Romanda kişilerin gelişimi ismin önüne eklenen ünvanla anlamlandırılmaktadır.

Ankara Üniversite'sinde Arkeoloji kürsüsünün şefi olan Profesör Asım Al ilkeli bir akademisyen görüntüsü vermekle birlikte rektörlük, dekanlık hayali kurarak yaşamaktadır. Profesör olduktan üç ay gibi kısa bir süre sonra artık kendine uyum sağlayamayacağını düşündüğü ve kendini yenileyemeyeceği gerekçesiyle karısından ayrılır ve tekrar evlenmek için öğrencilerin içinden eş arama hevesine düşer. Bunun için uygun gördüğü öğrencisi Serpil'le yeni bir yaşam hayali kurmaktadır. Anarşizme, işgallere ve ders boykotlarına karşı olduğu ifade edilen bu kişi hizmet anlayışıyla hareket ettiğini söylemektedir. Halk ile ilgili fikirlerine de tanık olunan profesör diğerleri gibi halkın uyandırılmasının esas olduğunu düşünmekle birlikte etrafındakileri zaman zaman aşağılayan ve rencide eden bir kişiliğe sahip olarak kurgulanır. Gösterişi seven profesör Çakır Hasan'ın eline bir tıraş losyonu dökerken Amerikan patentli çok pahalı bir losyon olduğunu vurgular. Öğrenciler ile aynı yeri tuvalet olarak kullanmak istemeyerek yayla koşullarında dahi tuvaletini ayırır ve kendi tuvaletini kullanmamalarını sık sık hatırlatır. Bu ve benzeri durumlar romanda profesörü hicveden alaycı cümlelerle ortaya konulur: "Çok mu büyük Ankara'dan gelen kavat?" "Hem nasıl, nasıl! İki tane gözü, iki tane kulağı vaar! On ay dokuz günde çıkmış anasındaaan!..." (Baykurt, 1977: 61) Öğrencisi Serpil ile evlilik hayalleri olan profesörün çocuk yaştaki yayla kızı Gülcan'la ilgili iç söyleşmeleri onun ahlaki açıdan da zayıf olarak çizildiğini göstermektedir.

Bir bilim insanı olması sebebiyle profesöre hayranlık besleyen Çakır'la aralarında belirli düzeyde bir dostluk oluşur. Bu dostluğun göstergesi olmak üzere profesör kazı bittiğinde kazı raporunu yazarken kazıda emeği geçen Çakır Hasan'a teşekkür etmeyi kurgular. İlişki bu şekilde dostça ilerlerken normal gündelik yaşamın dışına çıkılması ile sonuçlanan sıra dışı bir durum olarak Çakır Hasan'ın torunu, yayla halkının göz bebeği Gülcan'ın hasta olması bütün dengeleri bozar. Profesörün başlangıçta iyi niyetli bir yaklaşım sergilediği düşünülür. Gülcan'ın ateşini ölçmek için kendinde var olan dereceyi ve yarar umduğu ilaçları vermesi de Çakır'ın hocaya karşı oluşturduğu değer algısını sağlamlaştırır. Profesör, çatışmanın daha etkin olabilmesi için, bilim adamı olmanın gerektirdiği olgunluğa erişememiş, kibirli, etrafını küçümseyen bir adam olarak tasarlanmıştır. Düzenin nimetlerinden faydalanmasını oldukça bilen profesör, bu nimetlerden başkalarının faydalanmasına izin vermektedir. Tedaviye cevap vermeyen hasta Gülcan'ın kasabaya hızla ulaşımı gerekliliği ortaya çıktığında gözler profesöre tahsis edilmiş olan bir nesneye/cipe yönelir. Bu da olayların boyut değiştirmesi anlamını taşır. İlkelerine sıkı sıkıya bağlı ve kuralcı bir adam olan profesör bunu kabul etmez. Ancak profesör bu konuda istikrarlı bir çizgi oluşturmaz. Kendi kişisel zevkleri söz konusu olduğunda ilkeler önemini yitirmektedir. Profesör devletin aracını kullanmak suretiyle Çakır Hasan ile birlikte Kahveci Mustafa'nın çayını tatmak ve tattırmak üzere kasabaya gidebilmektedir. Yalnızca kişisel zevkini tatmin edebilmek için Profesör Asım Al kasabaya yolculuk yapar. Ancak aynı gün içinde hastalığı ortaya çıkan Çakır'ın torunu Gülcan'ı ateşler içinde yanmasına rağmen kasabaya araçla ulaştırılmasını kabul etmez hatta şiddetle reddeder. Aracı devletin arkeolojik kazı için tahsis ettiği resmi bir araç olması sebebiyle hasta ulaşımı için kullanılmasının yasal olarak doğru olmayacağını söylemektedir.

İlgi duyduğu öğrencisi Serpil'in ricalarını bile reddeden profesör esasen sicilinin bozulmasından korkmakta dekan veya rektör olması ihtimalini tehlikeye atmak istememektedir. Profesör üniversiteyi eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmekte, üniversitenin kokuşmuş bir kurum olduğunu söylemekte, bu kokuşmuş kurum içerisinde kurulması muhtemel kumpaslara ve oyunlara karşı uyanık olmak gerektiğini dile getirmektedir.

Olaylara yalnızca profesörün objektifinden bakmayan Fakir Baykurt diğer ünvanları da kullanır. Doçent ünvanı da bunlardan biridir. Doçent ünvanlı Ali Şirin sistemin yanında olmayı tercih ederek Profesör ve Çakır Hasan arasında orta yerde bir duruş belirler. Profesörün davranışlarını onaylamamakla birlikte her konuda temkinli olmayı ilke edinen bu kişi, hasta Gülcan'ın sağlık imkânlarına ulaştırılması gerektiğinde ve bu konuda anlaşmazlık ortaya çıktığında tarafsızlığını korur. Kendi menfaatlerine zarar gelmeden çözüm yolu üretmeyi seçen doçent sistemi bir bütün olarak görmekte ve bireysel çözüm üretmeyi doğru bulmamaktadır. Gülcan kız için profesörün cipine el koyma eyleminde öğrenci hareketliliğinin dışında kalır.

Doçentten sonra araştırma görevlilerini de olaya dahil eden Baykurt'un romanında akademisyenler ünvanları ile orantısız davranış sergilemektedirler. Profesöre karşı gelerek öğrencilerin yanında bir duruş sergileyen Asistan Cemal Orhan Gülcan'ın sağlık imkânlarına araçla hızla ulaştırılması ile ilgili bir forum düzenleyerek amacına ulaşır. Roman içerisinde bu gencin siyasi geçmişine atıflar yapılmakta ve onun 1970'li yıllarda yapılan siyasi forumlarla ilgisi vurgulanmaktadır. Asıl hedef olan hastanın iyileşmesine hızla çözüm bulma eylemine yönelirken geleceğini ve kariyerini düşünmez.

Kurguyu akademik ünvanlarla yukardan aşağıya doğru düzenleyen Fakir Baykurt'un romanda geleceği son nokta, alt sınıf olarak kurguladığı üniversite öğrencileridir. Örgütlü davranış sergileyen öğrenciler devrimci nitelikleri ağır basan, halka yakın duruş sergileyen, halkı anlayan bireyler olarak çizilir. Yazar, üniversite öğrencilerinden en çok profesörün evlilik hayalleri kurduğu Serpil'in iç dünyasına eğilir. Üniversite öğrencisi Serpil halkın sahip olduğu değerlerin farkında olan, onları anlamaya çalışan yayladaki insanlarla duygusal bir bağ oluşturmak suretiyle onlardan biri gibi davranan bir genç kızdır. Gülcan hastalandığında ve bir çözüm bulunamadığında aldığı eğitimi sorgular. Arkeolog olarak çok yanlış bir dalda eğitim gördüğünü düşünür. Halkı anlamayı başlı başına bir bilim olarak algılayan Serpil'e göre halkı anlayabilmek üniversite okumakla gerçekleşmez. Tek taraflı olarak bir anlama ediminin yeterli olmadığı, her iki tarafın da birbirini anlamasının gerektiği vurgulanır. Halkı anlamamanın ön koşulu ise öncelikle halkın halk olmayana güven duymasıdır: "Bakar bakar anlayamazdım. Sık sık Gülcan'da da görürdüm bu okunaksız yüzü. (...) Bunu anlamak için Ankara'da arkeoloji okumak yetmez kızım, gelip Ballıdere'nin oralarda biraz da bunların bilimine çalışmak gerekir." (Baykurt, 1977: 268) Güzelliği ile ön plana çıkarılmış olan Serpil, üniversiteden hocası olan Profesör Asım Al'ın ona yakınlaşma çabalarının da farkındadır ve bu onun için kabul edilebilir bir durum değildir. Profesör ile özel yaşamı paylaşmayı korkunç olarak niteleyen Serpil, diğer öğrencilerin örgütlenmesine ön ayak olarak Profesör Asım Al'a zimmetlenmiş resmi araca öğrenci grubunun el koyma eyleminde en aktif rollerden birini üstlenir.

Bir diğer üniversiteli genç olan Altan etrafını eğlendiren neşeli bir tiptir. Olabildiğince hayalperest olarak betimlenen Altan bir türlü yazamadığı, yazma işini hep ertelediği

hikâyeler tasarlamaktadır. Hasta bir genç kızı hastaneye götürmek üzere profesöre tavır alarak diğer öğrencileri örgütleyen Altan, hocaların sadece konuştuğunu ve eylem adamı olmadıklarını dile getirir: “Biz genç aydınlar çok farklıyız. Hocamızdan, hocalarımızdan. Onun için biz yaparız, onlar, çok çok, konuşurlar. Biz korkmayız, onlar çekinirler. Onlar her zaman hesaplı davranmayı seçerler. Biz belki biraz paldır küldürüz, ama gerekli olanın üzerine hızla yürürüz.” (Baykurt, 1977: 232)

İnsanlar ve Mekânlar/Kasaba ve Yayla

Yayla romanında insanları alt ve üst biçiminde sınıflandırarak kişileri kurgulayan yazar yalnızca kişilerle ilgili tasarruf sağlamaz. Bu kurguyu seçtiği mekâna ve mekân anlatılarına da yansıtır. *Yayla* romanında seçilen mekân bilinçle seçilmiş izlenimi yaratmaktadır. Coğrafi olarak Toroslar bölgesinde Ballıdere köyüne yakın bir yerde olduğu vurgulanan Morsay yaylası insanların daha az insanla muhatap olduğu gün boyu daha çok kendileri ve doğa ile baş başa kaldıkları şehrin gürültüsüne uzak bir ortamdır. Yayla ortamı mekân olarak profesör için öze dönüşü ifade eder: “İnsan, aslına dönüyor buralarda. İlkelliğe, ilkelliğin güzelliğine, temizliğine, tadına dönüyor... Çok hoşuma gidiyor, güzel havası var. Şu altımızdaki yabanıl doğanın görünümü başka yerde yoktur. Morsay çok güzel bir yer...” (Baykurt, 1977: 34) Yabanıl doğa, ilkel güzellik vurgusu arkeoloji akademisini romanına konu alan romancının tercihleri ile örtüşmekte ve bu tercihe hizmet etmektedir. Ankara’daki üniversite ortamından ayrılıp kazı amacıyla yaylada bulunan Prof. Asım Al için doğa iç huzuruna erişeceği bir mekândır. Profesör üzerinde yayla yaşamının oluşturduğu etki şu şekilde ifade edilir: “Arkeoloji falan diye tozlu dolaplarla, kafataslarıyla, iskeletlerle kararttık içimizi, tozlandırırdık ciğerlerimizi. Morsay’da biraz temizleyelim.” (Baykurt, 1977: 25)

Olay örgüsünün büyük çoğunluğu yaylada geçen romanda insanlara ait barınak türleri de yayla ortamını canlı ve gerçekçi kılar. Çadır ve kümele adı verilen yayla evi profesör ve diğerlerinin yaşam tarzına işaret etmek üzere tasarlanmış ve seçilmiştir. Romanda kullanılan mekânlar genel olarak insanlar arasındaki farklılığa işaret etmek üzere düzenlenmiştir. Yaylada insanlar çadırdaki yaşamaktadır. İnsanların günlük yaşamının tümüyle çadırların dışında geçtiği insanların çadıra yalnızca uyumak için girdiği yayla ortamında olaylar iki çadır arasında yaşanmaktadır. Bu iki çadırdan biri Çakır Hasan ve ailesine ait olan çadır olup diğeri ise yine Çakır Hasan ve ailesinin birlikte emek vererek profesör için büyük bir özenle düzenledikleri çadırdır. Yayla yaşamı içerisinde profesör için tahsis edilen çadırın düzenlenişinin anlatıma girmesi bir bilim adamına duyulan saygıyı ifade etmektedir. Gülcan’a çeyiz olarak dokunan halı dahi hocaya sunulmuştur: “Hiç kullanılmamış kadar temiz, yeni, yollu yollu iki kilim sermişlerdi tabana. Gülcan’a çeyiz olur diye dokutmuştu Kamer Ana. Başka süsü püsü yoktu; öyle dümdüz dokumuşlardı. Birbirinin eşi iki kilimdi. Kaşla göz arasında getirtmişti Şevket. Yukarı başa da iki ak keçe konulmuştu yan yana. Kıyıları halı yastıklar dizilmişti. Keçeler kırmızı, kahverengi nakışlıydı. Birer başlarına ayyıldızlar işliydi. Açılır kapanır masa, karyolanın başında duruyordu.” (Baykurt, 1977: 30) Etrafındaki herkes tüm yayla halkı ve akademikler organize bir şekilde profesöre hizmet etmektedir.

Yaylada çadırlar dışında kümele denilen bir barınak türü de yaylada yaşamı tasvir etmek üzere romana girer. Kümele ağaçtan daldan yapılan bir evdir. Bu yaşam alanlarını kolayca hazırlanabilmesi ve barınak haline dönüştürülebilmesi sebebiyle çadır kurmaya üşenen insanlar tercih etmektedir. Orman gözetleme kulesi de yaşam farklılıklarına işaret

etmek üzere romanda yer alır. Kulede yaşayan orman gözetçisi devletten maaş almakta ormanın en yüksek noktasında yaşam sürmektedir.

Yayla adlı romanda yayla ve kasaba üzerinden duygu okumaları da yine yaşam biçimlerinin farklılığına vurgularla gerçekleştirilir. Bir mekân olarak kasaba ortamına dair izlenimler ve görünümüler Çakır Hasan'ın kişisel hesaplaşmasına tanıklık ederek romanın dokusunu çeşitlendirir. Kasabaya gitmemeye yeminli Çakır Hasan torununun hastalığı yüzünden kasabaya indiğinde gördüğü manzara onu maziye götürür. Çakır'ın kasaba için kullandığı tanımlar geçmişe dair aldatılmışlığın ifadesi olarak eserde yer alır. Yazar, kasabayı Çakır Hasan'ın gözüyle tasvir eder. Geçmişe dair hayal kırıklıkları içerisinde bir ruh halinin sonucu olarak kasabaya gitmemeye yeminli Çakır Hasan'ın gördüğü manzara onun kasabaya olan kırılganlığını yansıtır. Yazar, kurguladığı kişinin duygularına tanıklık ederek roman kişinin iç konuşmalarını okurla paylaşır: "Tüfeğini sırtına aldı. "Av tüfeğidir. Çok eski bir ruhsatı vardır. Hoş bulduk. Gene insanlığın varmış, hoş geldin diyorsun. Bizim de var insanlığımız, hoş bulduk eski cimbildak! Yalancılar kralı, büyük kalles! Ey kallesliğin kasabası, sevmediğim yönetim hoş bulduk!.." (Baykurt, 1977: 154)

Kasaba ile ilgili aldatılmışlığını kalles kasaba, pasaklı orospu, cimbildak kasaba, kavat kasaba gibi orijinal anlatımlar yoluyla güçlendiren Çakır Hasan'ın küskünlüğü yalnızca mekânla yani kasaba ile sınırlı değildir. Kasabaya ve geniş anlamda hayata küskünlüğün ifadesiyle örülür roman. Arka planda siyasete dair hayal kırıklıkları mevcuttur. Siyasetçilerin sözleri gerçeği yansıtmamaktadır ve bu sebeple onlara güven duymamaktadır. Kasabaya adım atmamaya yeminli Çakır Hasan torununun hastalanması ile yeminini bozar ve dört yıl aradan sonra sırtında tüfekte kasabaya iner. Kasaba halkının bu adam karşısında hissettiği duygu yalnızca korku kelimesi ile ifade edilmektedir.

Türk akademisinin yanında Türk bürokrasisine özel eleştirinin de kurguyu güçlendirdiği *Yayla* romanında bir mekân olarak hastaneler temayı desteklemek üzere kurguya dahil olur. Çok zor şartlar altında şehre getirilen hasta Gülcan uğradığı dördüncü hastaneye ancak tedavi olmak üzere kabul edilir. İçinde Askeri Hastane, Özel Hastane, Sigorta Hastanesinin de bulunduğu kurum hastaneleri denenmiş hiçbirisi Gülcan'ı kabul etmemiş, en son başvurulanan Devlet Hastanesi kabul etmiştir. Hastanelerin dışardan görüntüsü, bulundukları yer harikulade, bir tablo kadar güzeldir. Bu güzel görünümün ardında çok katı kuralları olan hastanelerin kapısından içeri girebilmek ise çok zordur.

Akademiye ve bürokrasiye eleştirel bir bakışın ürünü olan *Yayla* romanında mekânın seçimi temayı destekler niteliktedir. Devletin imkânlarına uzak yayla ortamı bürokrasi eleştirisine mekân olmak üzere seçilmiştir. Yasalara ve kontrol mekanizmasına en uzak olan ortamlarda dahi yasalar geçerliliğini korumakta, işlerliğini yitirmemekte hastaneye yetiştirilmesi gereken genç kız yasa engeline takılarak yaşama veda etmektedir. Yaşamın kırılganlığı ve yasaların sertliği ile bu tezatların yarattığı kaos ortamı ise romanın kurgusunu güçlü kılmaktadır.

Zamana Vurgularla Yürüyen Anlatı

Romana zaman perspektifinden bakıldığında yayla yaşamına akademik bir ekibin katılması, yayla kızı Gülcan'ın hastalığı ve kasabaya uzanan yolculuk kronik bir düzende var olurken, Gülcan kızın ölümü sonrası kısaca özetlenir. Yayla insanların sosyal yaşamına

Ankara'dan akademik bir ekibin girmesi ile başlayan ve bürokrasi eleştirisinin de yön verdiği romanda devrin siyasal ortamına da sıklıkla göndermeler yapılır. Süleyman Demirel'in başbakanlığına yapılan göndermeler ve vurgular aktüel zamana işaret etmektedir: "Sorunlara bakma. Sorunsuz insan olur mu? Sizde yok mu sorun? Başbakan Süleyman'da yok mu? Başına kardeşlerinin açtığı söylencelere baksana. Ecevit Beyimizin de çocuğu olmuyor. İran şahının bile sorunları var. Sorunlara bakma... Fakat hükümetimiz akılsız. Saçıyor paraları hesapsız." (Baykurt, 1977: 44) Romanda dönemin siyasal oluşumlarına da atıflar yapılır. Yeni işgaller, boykotlar, kapatılan İşçi Partisi, yeniden örgütlenmeğe çalışan partiler konuşulmaktadır. (Baykurt, 1977: 81)

Türk siyasal yaşamına eleştirel bir yaklaşımın ana temaya yön verdiği romanda mevcut siyasal partiler köylü ile etkileşim açısından eleştiriye tabi tutulurlar. Varlıklı kişilerin hayatını kolaylaştırmak üzere varlık sergileyen partiler ve bu partiler sayesinde güçlerine güç katan varlıklı kişiler kendi varlıkları dışındaki hayatları da yönetebilmektedirler. Siyasi partiler tarafından kandırılmış ve siyasete olan inancını tümüyle yitirmiş olan Çakır Hasan'ın bakışı ile bütün siyasal partiler insanları aldatmak için yaratılmış kurumlardır. Esasen mekâna ve daha geniş boyutta hayata küskünlüğün arka fonunda siyasete dair aldatılmışlığının gizlendiği hissettirilir. Babası Şükrüce bulundukları bölgenin saygın insanlarından biri olarak Halk Partisine yıllarca destek olduğu halde beklentileri karşılanmamış, umduğunu bulamamıştır. Aynı hayal kırıklığını Çakır Hasan her sözleri yalan çıkan Demokrat Parti sayesinde yaşamıştır. Bu sebeple siyasete ve siyasetçilere güven duymaz: "Oğlum sosyalist Hollanda'da! Orda madende çalışıyor. Ben belki komünist olurum. Çünkü en imanı gevreyen ve de küskün herif benim bu dağlarda. Yirmi yıl koşturdum arkalarından. Babam Halkçıydı, ben Demokrat oldum. Bir at eskittim. Söyledikleri her yalanı taşıdım köylere. Hiçbirinin aslı çıkmadı. Milletin yüzüne bakamaz oldum." (Baykurt, 1977: 69)

Romanın yazma zamanından saparak geçmiş zamana dair gerçek tarihî veriler kurgu içerisinde kazılarla ilgili verilen bilgilerle de sürdürülmektedir. Belge ve bilgiyi romanın kurgusu içine yerleştiren Baykurt romanın pek çok yerinde aynı tavrı sürdürür. Cumhuriyet dönemi arkeolojik kazıları ile ilgili gerçek hayatta karşılığı olan isimleri kullanarak bilgiler verir: "Şevket Aziz Hoca, Ankara'nın kulağındaki Çubuk Suyu'nun dibinde yaptı bir kazı. Barajda bir gezintiden dönüyormuş. Rastlantıyla bir iki belirti bulmuş. Ertesi gün öğrencilerini götürmüş. Çıkan ne? Birkaç çanak çömlek. Paleolitik dönemden bir taş balta. Öyle bir taş balta ki, bununla Ansiklopedi Britanika'ya geçti. Hocamız. Kazının yapılışı 1937, Atatürk sağ. Kazı yerine "Ahi Yokuşu" diyorlar. Atatürk, "Ahi Yokuşu'nun aslı Eti Yokuşu'dur!" diyor. "Öyle yazın raporunu..." "Peki hay hay! Öyle yazalım..." Oysa Etilerle Ahiler arasında binlerce yıl var. Etiler çok eski. Ahiler çünkü iş." (Baykurt, 1977: 33)

Söz konusu kazı Türk arkeologlar tarafından gerçekleştirilen ilk kazılardan biri olan 1937 Etiyokuşu kazısıdır. "1937 yılında Şevket Aziz Kansu tarafından Çubuksuyu Vadisinde, Etiyokuşu olarak bilinen alanda eski dönemlere ait çanak çömlek, kırıntıları ve alt Paleolitik çağa ait buluntular tespit edilmiştir." (Ünar, 2020: 140) Fakir Baykurt kurgu bir eser olmakla birlikte gerçek öğeleri de eserin kurgusu içine ustalıkla yerleştirilmiştir.

Sonuç

Yayla romanı, hasta bir genç kızı yerleşik düzeninden uzak olan bir hastaneye yetiştirmek için kendisine zimmetli resmi bir aracı vermeyerek ölüme terk eden profesör ünvanlı bir kişinin karşısında duran büyük bir öğrenci grubunun başkaldırısının ifadesi olarak ortaya çıkar. Olay örgüsü yazarın devrimci sanat anlayışına bağlı ve bunun bir yansıması olmak üzere isyan boyutuna varacak düzeyde gelişmelerle kurgulanır. Romanda devletin hizmetlerinden yeterince faydalanamayan alt sınıfa mensup Çakır Hasan ve ailesi devletin imkânlarına uzak bir ortamda yaşam mücadelesi vermektedir. Ancak bu yaşam mücadelesi mevcut düzen içinde zamanla yitime uğrayarak bireyde güven kaybı ve umutsuzluk olarak değişime uğrar.

Romanın kurgusal düzleminde akademik ünvanlı kişiler Ankara'da doğal mekânları olan üniversite ortamında, köy kökenli kişiler ise doğal mekânları olan yaylada var olan düzen içinde günlük rutin yaşamlarını sürdürmektedirler. Akademik devletin imkânları ile yaylaya taşınması ile var olan dengelerin bozulduğu görülür. Bu dengenin bozulmasına akademiye devletin sunduğu imkânların paylaşımı üzerinden neden üretilir. Bunu sağlayan ise yolu bile bulunmayan yayla ortamıdır. Topraktan gelenle yetinen insanlar ile devletin imkânlarını kullananlar arasında bir denge kurulamadığı için çatışma baş gösterir.

Olay örgüsünde bir şehirlinin üstelik toplumda ve akademiye kabul görmüş ünvanlı bir kişinin/profesörün önemli roman kişileri arasına girdiği *Yayla* romanı halk ile akademi arasındaki ilişkiyi bir yönüyle gözler önüne serer. Arkeolojik kazı yapmak üzere yaylaya taşınan üniversite ekibinin en üst düzey görevlisi olan profesör ile yayla yaşamında saygın bir konumu bulunan Çakır Hasan önce yan yana sonra karşı karşıya getirilir. Romandaki trajik sona insani değerlere uzak çizilen bir profesör, tabiatın dersini almış erdemli bir yayla bilgesinin çatışması ile ulaşılır. Böylece bürokratik yaşamı temsil eden profesör ile akademik dünyanın ötesine geçerek akademik dünyanın dışında yönetimin sahipliğini ellerinde tutanlar da eleştirilir. Çünkü bürokrasiyi temsil eden ve devletin imkânlarını elinde tutan profesör bürokratik sorumluluk alanını bahane ederek devletin aracını bir genç kızı tedavi ettirmek amacıyla kullanmaz. Yazar böyle bir kurgu yaratmakla bozuk işleyen düzene, insan yaşamını önemsizleştiren işleyişe vurgu yapar. Bu durum yalnızca düşünmeyi yeterli bulan, düşüncüyü eyleme dönüştüremeyen bilim adamı bencilliği olarak romanın dünyası içine sığdırılır.

Roman kurgu karakterler aracılığıyla aktüel zamana atıflarla dönem ve toplum eleştirisi ile birlikte yürütülmektedir. Yazar, çoğunlukla olayları romanın esas kişisi Çakır Hasan'ın dünyası etrafında şekillendirir. Akademik dünya eleştirisi isminin önünde belirli bir ünvana sahip şahıslar üzerinden yapılmaktadır. Bunun sebebi, Fakir Baykurt'un köy yaşamına çeşitlilik katmak üzere akademi dünyasını seçmesidir. Fakir Baykurt, köy yaşamının çıkmazlarını gündemde tutmak üzere bir kez de akademiye kullanır. Başka bir ifadeyle yazarın birincil hedefi, esas önceliği akademik kişi ve akademik ortamları eleştirmek değil, köylünün yaşam hikâyesini ve haklılığını kurgusal olarak okura aktarmaktır. Bu sebeple Baykurt romanlarındaki genel formata bağlı kalınarak, romanda köylü haklılığı, alt sınıf mağduriyeti öncelenirken, akademik yaşam eleştirisi ve olumsuzluklar bireyler üzerinden gerçekleştirilir.

Akademik/kampüs roman özelliklerine bağlı olarak eseri yazdığını söylemek müm-

kün görünmemekle birlikte akademik roman özellikleri sergilediği söylenebilir. Akademisyenler mesleklerine bağlı, öğrenciler de eğitimlerine ilgili bir biçimde resmedilmekle birlikte arkeoloji alanını hem alt sınıf olan köylü hem de akademide alt sınıf olarak kurgulanan öğrenciler gereksiz olarak görmektedir. Eserdeki akademik dünyaya/arkeoloji disiplinine karşı sergilenen bu eleştirel tutum, bunu ifade etme biçimi, eserin akademik/kampüs roman türüne örnek teşkil edebileceğini ve eserin özgünlük değerini artırmaktadır.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	-
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	-
Double-Blind Peer Review:	External-independent

KAYNAKÇA

Baykurt F. (1977). *Yayla*, Remzi Kitabevi.

Erbayraktar, S. (2018). *Hegemony, class antagonism and capitalist policies in higher education: Post-war campus novels by Kingsley Amis, Malcolm Bradbury and David Lodge yüksek öğretimde hegemonya, sınıf çatışması ve kapitalist politikalar: Kingsley Amis, Malcolm Bradbury ve David Lodge'un ikinci dünya savaşı sonrası kampüs romanları*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Çankaya Üniversitesi

- Gündüz, A. (2023). Kemal Tahir'in modernleşme alegorisi bozkırdaki çekirdek. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 10 (2), 510-529.
- Karabela Şermet, S. (2007). *Fakir Baykurt - hayatı ve romanları üzerine bir inceleme*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Katip, İ. (2021). *The quest for the self: Existential crisis of the urban intellectual in the contemporary campus novel / Benliği arayış: Çağdaş kampüs romanında şehirli entelektüelin varoluşsal bunalımları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi
- Oruç, O. (2006). *Oğuz Atay'ın romanlarında ironik dil* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Üniversitesi
- Ören, A. (2015). *David Lodge'un kampüs üçlemesinde üstkurgu: Changing places, small world, nice work* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi
- Şen, C. (2023). Yaşar Kemal'in *Tek Kanatlı Bir Kuş* adlı eserinde taşra ve taşraya yabancılaşma. İçinde Yürek, H. (Ed.), *Yaşar Kemal* (ss. 81-96). İhlamur Kitap
- Turan, Y. Z. (2021). Akademik/kampüs romana karşılaştırmalı bir yaklaşım: Eating people is wrong & Bir bilim adamının romanı. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(2), 245-251.
- Ünar, Ş. (2020). Atatürk döneminde Türk arkeolojisi. *Anasay* (11), 129-148.